

LAUSUNTO

1.7.2024

Dnro: 603/D.a.2/2024

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo.stm@gov.fi

Saamelaiskäräjien lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (sairaalat)

Viite: Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö VN/31908/2023

1. Asian tausta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt saamelaiskäräjiltä lausuntoa koskien luonnosta hallituksen esitykseksi laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (sairaalat). Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lisäksi kommentteja erillisestä sosiaalipäivystystä koskevasta muistiosta

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi ehdotetaan muutoksia ympärivuorokautista terveydenhuollon päivystystä sekä leikkaustoimintaa koskevaan sääntelyyn. Jatkossa kullakin hyvinvointialueella olisi yksi nimetyllä paikkakunnalla sijaitseva yliopistollinen sairaala tai keskussairaala, jossa on väestölle avointa ja sairaalan toiminnan varmistavaa monierikoisalaista ympärivuorokautista päivystystä. Uudellamaalla HUS-yhtymä voisi päätöksensä perusteella ylläpitää tällaisia sairaaloita useammalla kuin yhdellä paikkakunnalla.

Esityksen tavoitteena on vahvistaa erikoissairaanhoidon sairaaloiden ja ympärivuorokautisten päivystysten palveluverkkoa valtakunnallisesti siten, että se pystyy laadukkaasti, potilasturvallisesti ja kestävästi vastaamaan väestön palvelutarpeisiin nyt ja tulevaisuudessa sekä normaaliolojen lisäksi myös erityistilanteissa ja poikkeusoloissa. Esityksellä pyritään erityisesti turvaamaan henkilöstön ja erityisosaamisen riittävyyttä eri sairaaloihin ja muihin palveluihin keskittämällä vaativinta, henkilöresurssiriippuvaista ja varallaoloa edellyttävää toimintaa yliopistollisiin sairaaloihin ja keskussairaaloihin. Tavoitteena on näin lisätä hoidon yhdenvertaisuutta, laatua ja vaikuttavuutta sekä asiakas- ja potilasturvallisuutta, kun henkilökunnan osaaminen on varmistettu ja toiminta on tasalaatuista. Esitys on tarkoitettu antaa eduskunnalle syksyllä 2024.

Saamelaiskäräjät arvioi lausunnossaan esityksen vaikutuksia saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien ja kielellisten oikeuksien toteutumiseen.

2. Saamelaiskäräjien lausunto

Suomen perustuslaki (1999/731, 17§) turvaa saamelaisille alkuperäiskansana oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin. Lisäksi saamelaisten oikeuden omakielisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin suojaa useat Suomen ratifioimat kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Lapin hyvinvointialue järjestää ja tuottaa sote-palveluita saamelaisten kotiseutualueella. Saamenkielisten palveluiden tuottamiseen Lapin hyvinvointialuetta velvoittavat muun muassa saamen kielilaki (1086/2003) ja laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021, 5 §). Lisäksi Lapin hyvinvointialueella on

SAAMELAISKÄRÄJÄT

lakisääteisenä tehtävänään tukea saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämistä koko maassa (laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 33 §).

Saamenkielisiä sosiaali- ja terveystalvuluja on useiden selvitysten ja tutkimusten mukaan puutteellisesti saatavilla, ja palvelujen sisällöissä ja menetelmissä on kehittämistä. Suomi on saanut useita suosituksia ihmisoikeuksien toimeenpanoa valvovilta elimiltä parantaa saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvuluiden saatavuutta. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan on tärkeää turvata ja edistää saamelaisten kielellisten ja alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Tämä koskee myös ympärivuorokautista terveydenhuollon päivistystä ja leikkaustoimintaa. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan uudistuksissa on turvattava palvelujen kielellinen, kulttuurinen ja alueellinen saavutettavuus.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan on tärkeää, että ympärivuorokautisen päivistystoiminnan jatkuminen Ivalossa turvataan, jotta matka päivistykseen ei saamelaisten kotiseutualueelta muodostu kohtuuttomaksi. On huomioitava, että alueellisen saavutettavuuden lisäksi myös kielellisten oikeuksien toteutuminen on todennäköisesti haastavampaa, mikäli palvelu sijaitsee saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että ympärivuorokautisessa päivistyksessä turvataan mahdollisuus asioida saamen kielillä, jotta kielelliset oikeudet toteutuvat eikä potilasturvallisuus vaarannu. Tämä edellyttää sekä valtiolta että hyvinvointialueelta pitkäjänteisiä ja tehokkaita panostuksia saamenkielisen henkilöstön saatavuuteen.

Saamelaiskäräjät pitää myös tärkeänä, että jatkossakin saamelaisten kotiseutualueen asukkaat voivat asioida ja käyttää tarvitsemiaan palveluita Lapin keskussairaalassa Rovaniemellä, joka on lähempänä saamelaisten kotiseutualuetta kuin Kemi. On huomioitava, että välimatka palveluun on kuitenkin jo nyt pitkä, enimmillään noin 500 km. Pitkä välimatka aiheuttaa usein erityisiä järjestelyjä esimerkiksi matkojen osalta. Palvelujen uudelleenjärjestelyssä on huomioitava, etteivät matkat saamelaisten kotiseutualueelta sote-palvelujen piiriin voi entisestäään pidentyä eikä esimerkiksi muutosten seurauksena jokin toinen toiminto voi siirtyä vastaavasti Kemiin. Keskussairaaloiminnan osalta on myös huomioitava saamen kielet ja kulttuuri ja panostettava saamenkielisen henkilöstön saatavuuteen ja asiointitulkkitoiminnan kehittämiseen.

Esityksessä on nostettu esiin, että saamenkieliset henkilöt voivat asioida myös Norjassa. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että rajat ylittävät palvelut huomioidaan sote-huoltoa koskevissa uudistuksissa ja varmistetaan, että asiointi on mahdollista ja sujuvaa. Valtioiden rajat ylittäviä palveluja hyödyntämällä voidaan parantaa kielellisten oikeuksien toteutumista, mutta myös edistää palvelujen alueellista saavutettavuutta, sillä usein saamelaisten kotiseutualueen näkökulmasta palvelu on myös lähempänä Norjan kuin Suomen puolella.

Saamelaiskäräjät huomauttaa esityksen perusteluissa esiin nostetusta saamenkielisten määrää koskevasta tiedosta. Valtakunnallista saamenkielisten lukumäärää koskevassa tiedossa on virhe ja luku viittaa saamenkielisten määrään yhteensä. Väestötietojärjestelmässä oli vuonna 2020 yhteensä 2008 henkilöä merkinnyt äidinkielekseen saamen kielen. Väestötietojärjestelmän tilastojen osalta on tärkeää tunnistaa, että ne ovat saamenkielisen väestön osalta puutteelliset. Suomessa puhuttujen saamen kielten tilastoinnissa on suuria vaihteluita johtuen siitä, että monet saamelaiset eivät ole rekisteröineet saamen kieltä (inarin-, koltan tai pohjoissaame) äidinkielekseen.

SAAMELAISKÄRÄJÄT

Sosiaalipäivystystä koskevan muistion osalta saamelaiskäräjät esittää, että sosiaali- ja terveysministeriö selvittää sosiaalipäivystyksen toteutumista saamen kielillä ja saamelaiskulttuuri huomioiden ja neuvottelee saamelaiskäräjien kanssa sosiaalipäivystyksen kehittämistä siten, että saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet toteutuvat toiminnassa.

Tiivistelmä Saamelaiskäräjien lausunnosta

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan sekä päivystys- ja leikkaustoiminnassa on huomioitava palvelujen kielellinen, kulttuurinen ja alueellinen saavutettavuus. Saamenkielisten palvelujen saatavuudessa on nykytilassa suuria puutteita. Sekä valtion että hyvinvointialueen on toimittava pitkäjänteisesti saamenkielisen sote-henkilöstön saatavuuden parantamiseksi ja edistettävä kielellisten oikeuksien toteutumista. Lisäksi palvelujen järjestämisessä on huomioitava saamelaisten kotiseutualueen pitkät välimatkat ja varmistettava, etteivät matkat palveluihin missään tapauksessa pitene. Uudistusten yhteydessä on huolehdittava, että myös valtioiden rajat ylittävä asiointi on sujuvaa. Sosiaalipäivystyksen osalta Saamelaiskäräjät pyytää arvioimaan sen toteutumista saamen kielillä ja saamelaiskulttuuri huomioiden ja kehittää toimintaa siten, että kielelliset ja kulttuuriset oikeudet toteutuvat toiminnassa.

Merk.

Pirita Näkkäljärvi
puheenjohtaja

Anni Koivisto
vs. sosiaali- ja terveystieteiden

Lausunnosta päätti puheenjohtaja 29.6.2024

Lisätietoja antavat: vs. sosiaali- ja terveystieteiden Anni Koivisto, anni.koivisto@samediggi.fi, 044 775 6560 ja sosiaali- ja terveystieteiden Riitta Lehtola-Kosonen, riitta.lehtola-kosonen@samediggi.fi, 044 777 4820